

HISTORIA jednego eksponatu

SZABELKA

z kieleckiej Zabawkarsko-Metalowej
Spółdzielni Pracy „Precyzja”

Szabelka, MZK/WS/925

„Jedzie ułan jedzie,
Szablą pobrząkuje...”*

Ważną część asortymentu kieleckiej Zabawkarsko-Metalowej Spółdzielni Pracy „Precyzja” stanowiła zabawkowa broń. Choć przede wszystkim były to pistolety, to oferta spółdzielni uwzględniała też miłośników broni białej. Szabelka reprezentuje grupę zabawek militarnych, które

funkcjonowały na długo przed wprowadzeniem tego terminu. W Europie nazwę zaczęto używać w XIX w., wraz z pojawieniem się katalogów zabawek. Zabawowe naśladowanie przez dzieci zachowań dorosłych obejmowało też działania związane z walką. Wymagało to oczywiście odpowiednich rekwizytów-od neutralnych obiektów zamienianych w broń siłą wyobraźni, poprzez własno bądź po prostu ręcznie wykonane miniaturowe wersje narzędzi walki, po produkty branży zabawkarskiej.

Zabawki militarne obecne były właściwie w każdej epoce i warstwie społecznej, choć stopień ich popularności i rodzaje zmieniały się, odzwierciedlając zmiany cywilizacyjne i charakter epoki historycznej czy konkretnego jej etapu.

Funkcją zabawek militarnych miało być wspomaganie kształtowania postaw patriotycznych oraz przygotowanie do służby wojskowej.

Szabelki były jednymi z popularniejszych w asortymencie zabawek militarnych w epoce staropolskiej. Popyt na nie nie malał w późniejszych okresach, choć już w II połowie XIX w. coraz częściej wskazywano na ich szkodliwość, zarówno w zakresie bezpieczeństwa fizycznego jak i psychicznego dzieci. Zabawki militarne stanowiły domenę chłopców i mimo narastających wokół nich kontrowersji pozostawały niezwykle popularnymi, zdeklasowanymi dopiero po pojawieniu się samochodu i jego miniaturowej, zabawkowej wersji.

Nadmienić należy o mocnym nacechowaniu symbolicznym szabli. Jest to przedmiot mocno zakorzeniony w polskiej kulturze, głównie za sprawą tradycji szlacheckich. Symbol wolności, walki o niepodległość- „Co nam obca przemoc wzięła, szabłą odbierzemy”.

Szabelka została wyprodukowana w kieleckiej „Precyzji”. Spółdzielnia posiadała w ofercie na pewno dwa rodzaje szabel-ułzańską i turecką. Szabelka ułańska zapowiadana była w 1976 r. w prasie jako nowość, która niebawem trafić miała do sprzedaży. Zabawka nawiązywała do wyposażenia żołnierzy lekkiej jazdy. Formacją taką dysponowała I Brygada Legionów Polskich pod dowództwem Józefa Piłsudskiego. Ułani, jako pierwszy oddział Legionów, wkroczyli z zaboru austriackiego do okupowanego przez Rosjan Królestwa Polskiego. Szabla jako element wyposażenia wojskowego funkcjonowała w okresie II Rzeczypospolitej, i tu kolejny lokalny akcent- ostatnią polską szabłą bojową była szabla wz. 1934, zwana również „Ludwikówką” od miejsca produkcji, czyli kieleckiej Huty „Ludwików”.

Szabelka turecka, zgodnie z opisem zamieszczonym w karcie charakterystyki produktu, przymocowana była do pasa z dermy, ozdobionej gwiazdkami i półksiężycami. Szabelka znajdująca się w zbiorach MZiZ pozbawiona jest pasa, wygląd jej odpowiada jednak szabelce ujętej na fotografii dołączonej do karty charakterystyki produktu szabelki tureckiej.

Klinga, czyli główna część, wykonana została z niklowanego metalu. Obie strony klingi są gładkie. Trzon rękojeści obłożony jest tworzywem sztucznym, metalowy kabłąk jelca ma zaokrąglony

kształt. Szabelka ma 50 cm długości. Pochwę wykonano z lakierowanego metalu, widoczne są na niej ryfki, do których przymocowano nieruchome kółka służące do mocowania sznurka. Pochwa zakończona jest ostrogą o okrągłym obrysie.

Szabelka eksponowana jest w MZiZ na wystawie „Zatkało Kakao? Kreatywny przemysł zabawkarski i dzieciństwo w PRL-u”.

Oprac.

dr Anna Tyszewicz-Obara

*Fragment piosenki „Hej, hej ułani”

Tyszewicz-Obara A., Codzienne zmagania o nową zabawkę. Z dziejów kieleckich spółdzielni zabawkarskich, Kielce 2022.

Ryś J., Zabawki militarne w okresie staropolskim, w: Dawne i współczesne zabawki dziecięce, pod red. D. Żołędź-Strzelczyk i K. Kabacińskiej, Poznań 2010, s. 137-149.

Rzadkowski A., Produkcja wojskowa Huty „Ludwików” w Kielcach w latach 1928-1939, „Studia Muzealno-Historyczne”, t. 4, 2012, s. 109-128.

Zunino B., Playing at War in Modern Europe, Digital Encyclopedia of European History, <https://ehne.fr/en/encyclopedia/themes/wars-and-memories/objects-and-material-aspects-war/playing-war-in-modern-europe> (dostęp 20.02.2024 r.)

Żołędź-Strzelczyk D., Gomułka I., Kabacińska-Łuczak K., Nawrot- Borowska M., Dzieje zabawek dziecięcych na ziemiach polskich do początku XX wieku, Wrocław 2016.